

Ārsta un pacienta attiecību aplūkojums no J. Hābermāsa komunikatīvās racionalitātes koncepcijas perspektīvas

Maija Jankovska

Rīgas Stradiņa universitāte, Humanitāro zinātņu katedra, Latvija

Ievads. Ārsta un pacienta attiecības ir nozīmīgs bioētikas diskusiju priekšmets. Ar tām saistīto problēmu risināšanā ir iesaistījušies dažādu ētisko teoriju pārstāvji. Viens no mūsdienu aktuālajiem ētikas virzieniem ir J. Hābermāsa izstrādātā diskursa ētika, kura balstīta viņa koncepcijā par komunikatīvo racionalitāti. Referātā šī koncepcija tiks lietota ārsta un pacienta attiecību problēmu aplūkojumam.

Darba mērķis un metodes. Darba mērķis ir aplūkot ārsta un pacienta attiecības no J. Hābermāsa komunikatīvās racionalitātes koncepcijas perspektīvas. Komunikatīvās racionalitātes koncepcijas pamatā ir ideja, ka cilvēki, būdami ar saprātu un valodas lietošanas spēju apveltītas būtnes, nonāk pie ētiskiem spriedumiem (un lēmumiem), iesaistoties racionālā diskusijā, kurā neviens no diskusijas dalībniekiem nav privilģēts, kurā katram ir tiesības izvirzīt savus argumentus, kā arī atspēkot citu piedāvātos argumentus. Šādas diskusijas rezultātā diskusijas dalībnieki nonāk pie konsensa, kas ir iespējams, ņemot vērā racionalitātes universālo dabu (jebkurš saprātīgs indivīds atzīs diskusijas rezultātā gūto atziņu kā saprātīgu un pareizu). Referāta ietvaros J. Hābermāsa komunikatīvās racionalitātes koncepcija tiek pielietots kā metodoloģisks rīks, ar kura palīdzību tiks meklēti risinājumi ārsta un pacienta attiecību problēmām – kā attiekties pret ārsta un pacienta nevienlīdzību viņiem piemītošo medicīnisko zināšanu aspektā (ārsts kā zināšs speciālists un pacients kā ‘lajs’, kuram attiecīgās zināšanas nepiemīt), kā risināt situācijas, kurās nesakrīt ārsta un pacienta vērtīborientācija gadījumā, ja tai ir ietekme uz ārstniecības procesu.

Rezultāti. Darba rezultātā tiks piedāvāts komunikatīvās racionalitātes koncepcijā pamatots risinājums klasiskām ētiskajām dilemmām, kas skar ārsta un pacienta attiecības. Ņemot vērā šīs koncepcijas pamatnoteiksmes, piedāvātajam risinājumam ideālajā gadījumā būtu jābūt harmoniskam – tādām, kas respektē gan ārsta, gan pacienta nostāju un pārliecību un kas rosina solidaritāti un vienlīdzību. Tajā pašā laikā referātā tiks aplūkoti ne tikai ideālie gadījumi, bet caur konkrētu bioētikas problēmu aplūkojumu tiks arī izteikta pašai komunikatīvās racionalitātes koncepcijai adresēta kritika, kas saistīta ar racionalitātes pretenziju uz universalitāti un diskusiju faktisko dabu – tajās ne vienmēr iespējams nonākt pie harmoniska rezultāta.

Secinājumi. Lai gan J. Hābermāsa komunikatīvās racionalitātes koncepcijai un ar to saistītajai diskursa ētikai tiek pārņemts problemātiskums to pielietojumā konkrētu situāciju risināšanā, tomēr referāta autore pievienojas daudzu citu Hābermāsa pētnieku uzskatam, ka komunikatīvās racionalitātes koncepcija un diskursa ētika ir skatāmas kā ideāli, uz kuriem tiekies un kuri ir skatāmi kā atskaites punkti, lai izvērtētu savu rīcību, tajā skaitā ārsta un pacienta attiecībās.